

**Stanowisko
Prezydium OPZZ
z dnia 16 marca 2021 roku**

w sprawie Krajowego Planu Odbudowy i Zwiększania Odporności

Krajowy Plan Odbudowy i Zwiększania Odporności (KPO) to dokument niezbędny dla skorzystania z unijnego Instrumentu na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności (Recovery and Resilience Facility – RRF). Polska w ciągu najbliższych 5 lat może wykorzystać prawie 60 mld euro. Część to pożyczki, ale niemal połowa, bo 23,9 mld euro będą stanowiły środki bezzwrotne. To potężny transfer środków finansowych, które w zamierzeniu Unii Europejskiej mają pozwolić nie tylko stanąć na nogi gospodarkom i społeczeństwom krajów członkowskich UE po pandemii koronawirusa, ale także stanowić zaporę dla gospodarek i społeczeństw przed kolejnymi wstrząsami. Krajowy Plan Odbudowy i Zwiększania Odporności może oznaczać dla Polski cywilizacyjny skok. Musimy zatem zrobić wszystko, aby najbardziej efektywnie wykorzystać te środki.

Prezydium OPZZ krytycznie ocenia przedłożony do konsultacji społecznych Krajowy Plan Odbudowy i Zwiększania Odporności. Nie jest on, jak na razie, właściwą odpowiedzią na wyzwania przed jakimi stoi Polska w kontekście wychodzenia z pandemii COVID-19 i budowania trwałych zabezpieczeń instytucjonalnych na przyszłość. KPO zawiera co prawda w wielu miejscach trafne diagnozy i definiuje ambitne cele rozwojowe, ale nie wskazuje precyzyjnie instrumentów służących ich realizacji, co utrudnia ocenę jego zapisów pod kątem deklarowanej przez rząd spójności zaprojektowanych działań z politykami krajowymi i unijnymi. Analiza dokumentu nie przynosi ponadto odpowiedzi na pytanie, czy cele KPO korespondują z założeniami nieupublicznych dotąd dokumentów tj. Polityką Przemysłową Polski i Nowym Ładem. Wciąż zbyt mało wiadomo na ich temat, dlatego należy wyrazić zaniepokojenie, czy dokumenty te będą względem siebie komplementarne.

Autorzy Planu w wielu miejscach deklarują silny związek z kluczową rządową strategią, czyli „Strategią na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)” – SOR. Trzeba jednak pamiętać, że zdefiniowane w strategii najważniejsze wyzwania rozwojowe dla Polski nie zostały zrealizowane. Nie udało się osiągnąć ważnych celów SOR, którymi są wzrost PKB per capita z 69% do 78% średniej unijnej oraz zwiększenie udziału inwestycji w PKB z 20% do 25% PKB. Wciąż nie został także zrealizowany inny, istotny cel SOR, związany z innowacyjnością gospodarki, który dotyczy wydostania się Polski z pułapki średniego dochodu i oparcia przewag konkurencyjnych o wysokiej jakości, innowacyjne produkty i usługi a nie niskie wynagrodzenia pracowników. Ma to zasadnicze znaczenie dla

oceny założeń KPO, ponieważ rząd nie odniósł się w nim do kwestii wynagrodzeń w Polsce i konieczności ich stałego wzrostu. Nie wiadomo zatem, czy wobec niepowodzenia realizacji projektu jakim jest SOR, rząd nadal uznaje ten cel za kluczowy, także dla sukcesu wdrażania KPO. Samo zapewnienie o potrzebie dalszej realizacji fundamentalnych celów SOR to zbyt mało, aby przyjąć takie założenie. W naszej ocenie nie uda się odbudować utraconego w wyniku pandemii potencjału rozwojowego gospodarki, zwiększyć konkurencyjności przedsiębiorstw oraz podnieść poziomu życia społeczeństwa w dłuższym horyzoncie czasowym bez rozwiązania w Polsce problemu niskich płac. Dlatego oczekujemy od rządu zadeklarowania w KPO, że adresatem proponowanych w KPO działań będą, obok przedsiębiorców, pracownicy a priorytetowym celem polityki społeczno-gospodarczej państwa stanie się wyjście z pułapki średniego dochodu i zapewnienie pracującym wyższych wynagrodzeń.

SOR, co wielokrotnie wskazywaliśmy, dość trafnie definiuje pułapki rozwojowe, w obliczu jakich stoi Polska i jakie mają znaczenie w kontekście przyszłości jej ładu społeczno-gospodarczego. SOR wskazuje na pięć pułapek rozwojowych: pułapka średniego dochodu, pułapka braku równowagi, pułapka przeciętnego produktu, pułapka demograficzna i pułapka słabości instytucjonalnej. Najbardziej istotną jest ta pierwsza, czyli pułapka średniego dochodu wskazująca, że polska gospodarka wyczerpała obecnie swoje główne źródło konkurencyjności, czyli niskie płace. SOR wskazuje, że Polsce potrzebne są nowe dźwignie rozwojowe, a tymi są innowacje. Innowacji nie da się jednak stworzyć i wdrożyć bez odejścia od polityki niskich płac. Jeśli diagnozy dotyczące problemów polskiego ładu społeczno-gospodarczego są dobrze sformułowane w SOR, to należy w tym miejscu powtórzyć – wyrażane wielokrotnie - stanowisko OPZZ w zakresie proponowanych rozwiązań służących odchodzeniu od konkurowania niskimi płacami i niewielką rolą związków zawodowych w tym procesie. Te są przez OPZZ oceniane negatywnie. Niestety, ale Krajowy Plan Odbudowy i Zwiększania Odporności powiela te same błędy. Powtarza trafne diagnozy wyzwań, nie zawierając jednak, po raz kolejny, adekwatnych rozwiązań dla ich sprostania. W tym zakresie KPO jest zbyt ogólny, deklaracyjny i w wielu miejscach zawiera zadania już uprzednio zaplanowane ze środków publicznych. Nie są one zatem innowacyjne w kontekście pandemii COVID-19.

Autorzy KPO przywołują pojęcie „wysokiej jakości miejsc pracy”. Zdaniem Prezydium OPZZ jest to właściwy zabieg. Trudno sobie wyobrazić, że Polska będzie w najbliższych latach dokonywała przyspieszenia modernizacyjnego ze śmieciowym zatrudnieniem, niepewnością na rynku pracy i niskimi płacami. Niestety, ale rządowi eksperci „wysoką jakość miejsc pracy” budować chcą poprzez „doposażanie pracowników umożliwiające pracę zdalną” (bez głębszej refleksji nad dalekosiężnymi konsekwencjami pracy zdalnej) oraz.... „dalsze doskonalenie elastycznych form zatrudnienia”. Jest to sprzeczne nie tylko z SOR, ale także zasadami Europejskiego filaru praw socjalnych. Zalecenie Rady UE w ramach Semestru Europejskiego mówi o „Łagodzeniu wpływu kryzysu na zatrudnienie, w szczególności przez udoskonalanie

elastycznych form organizacji pracy i pracy w obniżonym wymiarze czasu”. Komisja mówi też o likwidacji utrzymujących się przeszkód dla bardziej trwałych form zatrudnienia. Zatem Komisji nie chodzi o elastyczne formy zatrudnienia, jak zdaje się postulować KPO, ale elastyczne formy organizacji pracy. Wyzwaniami rynku pracy, o którym jednak nie mówi KPO, jest niestabilność i niepewność zatrudnienia na rynku pracy poprzez nadużywanie umów cywilnoprawnych oraz samozatrudnienia, nieprzestrzeganie praw pracowniczych, brak sprawnych instytucji kontrolnych, brak sprawnego postępowania sądowego oraz niskie płace. Prezydium OPZZ przypomina, że „wysokiej jakości miejsca pracy” to praca pewna, bezpieczna i dobrze opłacana.

Prezydium OPZZ oczekuje efektywnych działań na rzecz zapewnienia w kraju wysokiej jakości edukacji. Niestety, Krajowy Plan Odbudowy zawiera mało ambitne cele w tym obszarze, czego przykładem jest określona w dokumencie skala zwiększenia narzędzi cyfrowych dostępnych dla nauczycieli i uczniów czy wąski zakres podmiotów uprawnionych do sfinansowania doposażenia pracowników na potrzeby edukacji zdalnej. W Planie zawarto działania zasadne, ale już realizowane, choćby w obszarze szkolnictwa zawodowego i doskonalenie kompetencji cyfrowych nauczycieli. Uważamy, że działania związane z doradztwem zawodowym powinny odbywać się w szkołach a środki w ramach Planu należy przeznaczyć na doskonalenie tego procesu.

W ocenie Prezydium OPZZ, wyzwania w obszarze transformacji klimatycznej wymagają, aby projekty finansowane w ramach Krajowego Planu Odbudowy przyczyniały się do tworzenia miejsc pracy, zwłaszcza w sektorach i regionach najsilniej związanych wydobywaniem i produkcją energii. Na tych obszarach wystąpiły negatywne skutki pandemii COVID-19, ale też będą one miejscem najistotniejszych przeobrażeń wynikających z unijnych zobowiązań klimatycznych. Proces transformacji w sektorze energetyczno-wydobywczym powinien być łagodzony poprzez wykorzystanie czystych technologii węglowych, które poprawią efektywność energetyczną i pozwolą utrzymać stabilne miejsca pracy. Ponadto, Krajowy Plan Odbudowy powinien przewidywać możliwość wsparcia gmin w inwestycjach w niskoemisyjne paliwo węglowe jako paliwo przejściowe w procesie transformacji klimatycznej. Wsparcia wymagają także miejsca pracy w ciepłownictwie z uwagi na zaplanowaną zamianę paliwa węglowego na gazowe. Stąd, Krajowy Plan Odbudowy powinien przewidywać działania rozwijające sieci ciepłownicze.

Krajowy Plan Odbudowy musi być ściśle powiązany z Semestrem europejskim, a w szczególności z corocznymi zaleceniami Rady UE dla poszczególnych krajów członkowskich. Jednym z zaleceń Rady dla Polski było zapewnienie zaangażowania partnerów społecznych w proces kształtowania polityki. Zdaniem Prezydium OPZZ to bardzo ważne zalecenie. Dialog społeczny od wielu lat jest marginalizowany, a partnerzy społeczni, w szczególności związki zawodowe, traktowani jak zło konieczne. Niestety, ale Krajowy Plan Odbudowy i Zwiększania Odporności zaledwie zdawkowo odnosi się do tego wątku, sugerując jednocześnie czytelnikowi, że obecna

sytuacja w tym zakresie nie wymaga interwencji. Wzmacnianie potencjału partnerów społecznych to istotny postulat sam w sobie, ale w opinii Prezydium OPZZ w KPO powinny zostać przedstawione działania na rzecz przestrzegania prawa dotyczącego konsultacji i obowiązku konstytucyjnego w ramach prowadzenia dialogu społecznego. Powinniśmy także oczekiwać uwzględnienia roli związków zawodowych w realizacji KPO oraz monitorowaniu postępów wykonania celów KPO. Niezależnie od tego, autorzy Planu zdają się nie rozumieć lub nie wiedzieć kim są partnerzy społeczni. Sam fakt, że pojęcie to jest wpisane do Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej wydaje nie mieć dla nich żadnego znaczenia. W opinii Prezydium OPZZ, przy okazji konstruowania treści KPO można było pomyśleć o wzmacnianiu ich potencjału. Prezydium OPZZ przypomina, że związki zawodowe to kluczowy element demokracji i nowoczesnego społeczeństwa obywatelskiego. Cywilizacyjny skok powinien odbywać się także w sferze społecznej.

Treść Krajowego Programu Odbudowy i Zwiększania Odporności to stracona szansa na strukturalną zmianę jakości życia obywateli i poprawy warunków zatrudnienia i wynagrodzenia na rynku pracy w kontekście pandemii COVID-19. Prezydium OPZZ wzywa rząd do gruntownego przeformułowania KPO i dostosowania go do faktycznych wyzwań rozwojowych, trafnie zdefiniowanych w istniejących i obowiązujących strategiach. Zdaniem Prezydium OPZZ, właściwym kierunkiem dla Krajowego Programu Odbudowy i Zwiększania Odporności powinno być zidentyfikowanie wyzwań uwidoczniwionych w okresie pandemii oraz odpowiednia reakcja na nie, w celu naprawy bezpośrednich szkód gospodarczych i społecznych spowodowanych pandemią i właściwego przygotowania (nabrania odporności) na przeszłość, tak jak na to wskazuje Komisja Europejska w założeniach Instrumentu na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności. W opinii Prezydium OPZZ przykładami takich wyzwań są: wydostanie się z pułapki średniego dochodu, niedoinwestowana ochrona zdrowia, w tym niskie płace osób tam zatrudnionych, niska jakość zatrudnienia i jego niestabilność – brak dostatecznej ochrony praw pracowniczych, brak zabezpieczenia socjalnego pracujących na umowach cywilnoprawnych, niedostatecznie zdigitalizowane usługi publiczne i opłacani pracownicy usług publicznych, nierówności płac i słaby dostęp do opieki nad dziećmi oraz opieki długoterminowej, co nie służy rynkowi pracy, a także wykluczenie cyfrowe i wykluczenie energetyczne.

Prezydium
Ogólnopolskiego Porozumienia
Związków Zawodowych

Wiceprzewodniczący OPZZ

Piotr Ostrowski